

Φ6

Ένας ευπατρίδης συναντά μερικούς επιστήμονες

Δύο βιβλία του καθηγητή Κώστα Κριμπά για τον δαρβινισμό και τον Αιγυπτιώτη Γιάννη Σαρεγιάννη

1) Κώστας Κριμπάς: «Εκτείνοντας τον Δαρβινισμό και άλλα δοκίμια». Εκδόσεις «Νεφέλη», 1998.

2) Κώστας Κριμπάς (επιμέλεια): «Γιάννης Σαρεγιάννης και η έννοια της ασθένειας». Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, 1999.

Κάποτε, η ενασχόληση με την επιστήμη ανήκε στην επικράτεια του «πρίγκιπα» και στους υπηκόους του. Βέβαια, σήμερα φαντάζουν παράξενα τα παραδείγματα του πρίγκιπα Τρουμπετσκόι στη φωνολογία, της πριγκίπισσας Μαρίας Βοναπάρτη στη ψυχανάλυση ή του κόμη De Broglie στη φυσική, σε αυ-

Του ΘΑΝΑΣΗ ΤΖΑΒΑΡΑ

τή την εποχή της μαζικής εισόδου φοιτητών στα ΑΕΙ και σε καιρούς με την παρουσία μιας μαζικής εκλαίκευσης επιστημονοφανών γνώσεων στα ΜΜΕ. Σήμερα άλλωστε, η επιστημονική noblesse, που διαθέτει και κανονικούς τίτλους ευγενείας -θα έβλεπε και κανονικούς τίτλους ευγενείας- αλλά και τα ποικίλα βραβεία Νόμπελ ή μετάλλια Field, εξακολουθεί να παράγει έναν ευγενή λόγο της επιστήμης. Συχνά αυτός ο λόγος πνίγεται μέσα στο πεζό θετικιστικό πραγματισμό του Science Citation Index και των impact factors αλλά και των φραγκοχίτων των Διαδικτύου.

Ευτυχώς παραμένουν μερικοί ευγενείς ώριμοι και αναγνωρισμένοι επιστήμονες, οι οποίοι πέραν από τα τυπικά επιστημονικά τους καθήκοντα, έχουν αναλάβει με κόπο πολλές φορές να εξευγενίσουν τον επιστημονικό λόγο και τους επιστήμονες και στον τόπο μας. Αναφέρουμε εδώ στο Senior Έλληνα βιολόγο και γενετιστή, τον καθηγητή Κώστα Κριμπά. Ο Κριμπάς ευτύχησε σπουδάζοντας στη Διτκή Ευρώπη και στη Βόρεια Αμε-

ρική επί σειράν ετών, δίπλα σε εκλεκτούς δασκάλους και συγχρόνως ο ίδιος ως δάσκαλος και ερευνητής υπήρξε ένας των νεωτέρων τακτικών καθηγητών σε ελληνικό πανεπιστήμιο, στην τότε Ανωτάτη Γεωπονική Σχολή στην Αθήνα. Το καθαρά επιστημονικό του έργο ανήκει σε μια άγνωστή μου γνωσιακή επικράτεια και όθεν δεν είναι αντικείμενο αυτής της παρουσίασης. Αντίθετα θα προσπαθήσω να κινητοποιήσω το δυναμικό και περίεργο αναγνώστη, λέγοντάς του ότι ο Κριμπάς υπηρετεί μία ιδιαίτερης σημασίας και ενδιαφέροντος επιστημονική λογοτεχνία: μία ιστορικο-νοηματική παρουσίαση της διαπλοκής εννοιών, ιστορικών στιγμών και ανθρώπων.

Έχω γράψει και τονίζω στο παρελθόν ότι θα ήταν ιδιαίτερα χρήσιμο μερικά από τα δοκίμιά του στα Δαρβινικά ή τα Θραύσματα Κατόπτρου να αποτελούν βασική βιβλιογραφική αναφορά για γιατρούς, εκπαιδευτικούς, ψυχολόγους και τέλος πάντων όσους έχουν με ένα ή με άλλον τρόπο σχέση με τον άνθρωπο. Βέβαια, ως δηλωμένος νεοδαρβινιστής ο Κριμπάς έχει με ποικίλους τρόπους βελτιώσει τη θεωρία με τις έρευνές του και τις εργασίες των μαθητών του, αλλά τούτα ανήκουν στην επιστημονική του παραγωγή. Εξίσου όμως φρόντισε να μορφώσει τους μη ειδικούς. Αυτή η τάση και κλίση του, εμφανίζεται με έντονο τρόπο στην πρόσφατη συλλογή δοκιμίων του Εκτείνοντας τον Δαρβινισμό. Στον πίνακα που δίνει στη σελίδα 18, μας ενημερώνει ότι σε αυτό το πεδίο, στο δαρβινισμό, δηλαδή υπάρχουν τρεις διαφορετικές περιοχές: μια αδιαμφισβήτητης εγκυρότητας, μια ενδιάμεση και μια αμφισβητούμενης εγκυρότητας. Φυσικά ο πειρασμός και η πρόκληση είναι το να εκφράζει κάποιος

τη γνώμη του για τις περιοχές της ενδιάμεσης και της αμφισβητούμενης εγκυρότητας. Η συμπάθεια του Κριμπά συναντάει θετικά το νευρωνικό δαρβινισμό του Edelman και εμφανώς τον προκαλεί η εξελικτική ψυχολογία. Αυτό μπορούμε να το κρίνουμε από το θετικό πρόλογο που έγραψε στο πόνημα του Ευάγγελου Καφετζόπουλου Ο Σεξουαλικός Πίθηκος (Κάτοπτρο, 1999). Και νομίζω ότι έχει δικιο μεν, όταν κρίνει θετικά το βιολογικό καθορισμό σε αντίθεση με τις ακρότητες των περιβαλλοντολόγων και των μηχαβιοριστών, αλλά σε τελική ανάλυση προσυπογράφει τον ακραίο ενθουσιασμό του Καφετζόπουλου για μια πολιτικώς ορθή κοινωνιοβιολογία, η οποία συμπεριλαμβάνει κάποιους αγαθών προθέσεων πολιτισμικούς καθορισμούς, παραμένοντας όμως δέσμια ενός ακραίου μεταφορικού λόγου και ενός συγκινητικής αφέλειας ανταγωνισμού. Αν όμως επανέλθουμε στα δοκίμια της συλλογής πέραν από τα κάποιες ειδικής επιστημονικής υφής δοκίμια 7, 8 και 9, ο αναγνώστης θα ενδιαφερθεί θετικά με τα γενικής επιστημολογίας δοκίμια 1 και 2 και θα συναντήσει με ενδιαφέρον τον Κριμπά να συνδιαλέγεται με τον Popper και τον Kuhn. Αυτό όμως που μου επέτρεψε να μιλάω για gentilhomme είναι όλα τα υπόλοιπα δοκίμια 3, 4, 5, 6 αλλά και 14 και 15 μέσα στα οποία με μια εκλεπτυσμένη φυσιοδιφική μέθοδο, ο Κριμπάς γίνεται ιστοριογράφος και ψυχοβιογράφος αγαπημένων του επιστημόνων, δασκάλων και φίλων. Είναι μεγίστης σημασίας αυτά τα κείμενα γιατί αποκαθιστούν την ιστορική συνέχεια, σχεδόν πήγα να γράψω την ιστορική αλήθεια, είτε για θεσμούς, όπως στο δοκίμιο 15 για την Ανωτάτη Γεωπονική Σχολή, είτε για σχολές-σκέψεις (3), είτε πάλι για

Αχρονολογητή φωτογραφία του Σαρεγιάννη σε ώριμη ηλικία.

την απήχηση τενόρων της επιστημονικής δραστηριότητας, όπως ο Timofeeff-Ressovsky (4) και ο Dodzhansky (5).

Μέσα σε αυτή τη γραμμή και μεθοδολογία ο Κριμπάς σε μια έκδοση του ΜΙΕΤΤ παρουσιάζει την περίπτωση του Γιάννη Σαρεγιάννη, ενός ευγενούς διανοητή και επιστήμονα, Αιγυπτιώτη Έλληνα, μελετητή του Καβάφη και μέλος των μεγάλων οικογενειών Μπενάκη και Χωρέμη. Η ιστορία του είναι λιαν διδακτική για πολλούς νεοέλληνες επιστήμονες και πανεπιστημιακούς δασκάλους και νομίζω ότι ο Κριμπάς έχει δικιο να τονίζει ότι η επάνοδος στην πατρίδα πετυχημένων στο εξωτερικό επιστημόνων, έχει και ένα ιδιαίτερο ιδεολογικό βάρος δηλαδή ένα χαρακτηριστικό βοηθείας, αλληλοβοηθείας και πρακτικότητας. Ανεξάρτητα αυτών, το παρουσιαζόμενο σε μετάφραση δοκίμιο του Σαρεγιάννη για την έννοια της ασθένειας

στη Φυτοπαθολογία για κάποιον που έχει ιατρική και ψυχοπαθολογική κουλτούρα όπως ο γράφων, παρουσιάζει ένα ενδιαφέρον κυρίως ιστορικής φύσεως, όπου με έκπληξη διαπιστώνεται ότι τα δάνεια της Φυτοπαθολογίας από την ανθρώπινη Παθολογία είναι πολλαπλάσια των αντιδανείων της ανθρώπινης Επιδημιολογίας από τη Φυτοπαθολογία. Πολλά από αυτά τα σημεία συζητούνται λεπτομερώς από τον Κριμπά στην κριτική παρουσίαση του δοκιμίου του Σαρεγιάννη, κάτι το οποίο συνιστώ ένθερμα να διαβαστεί με αντιστικτικό τρόπο, όσον αφορά δε το σχόλιο του Κριμπά στη σελίδα 168 «... δυστυχώς η μοίρα των θετικών επιστημόνων, των πειραματιστών, διαφέρει κατά πολύ σε αυτό το σημείο από την πορεία όσων ασχολούνται με τις ανθρωπιστικές επιστήμες. Σε αυτές τις τελευταίες, με την πάροδο του χρόνου και την ηλικία του επιστήμονα, αυξάνεται η πείρα και η γνώση, αποκτάται η σοφία. Στις θετικές επιστήμες όμως απαιτείται συνεχής αγώνας δρόμου, το σώμα πρέπει να αντέχει τις θυσίες της δουλειάς του εργαστηριακού πάγκου, το πνεύμα χρειάζεται διαρκή επιμόρφωση μεγάλης έκτασης, αφού πια σχεδόν κάθε πενταετία το μέγιστο τμήμα των γνώσεων αντικαθίσταται και από τις παλαιές παραμένουν αμυδρές γενικές αρχές». Αυτή η διαπίστωση που φυσικά εμπεριέχει τη σοφία του δασκάλου, αφήνει εκτός συζητήσεως τις τυχόν αμφισβητήσεις ως προς τη βασική μέθοδο λειτουργίας αυτών που συλλήβδην ονομάζουμε «θετικοί επιστήμονες». Υπονώ με αυτό ότι δεν φτάνει να επικαλούμαστε λίγο πιο κάτω στην ίδια σελίδα «... υποσυνείδητα κίνητρα για τις δυνάμεις αμυντικές κριτικές, αν όχι εχθρικές στάσεις μερικών επιστημόνων στις δυσμάς

του βίου τους...» για να κατανοήσουμε την απογοήτευση από το γεγονός ότι ο άκρατος και απλοϊκός νεοθετικιστικός αναγωγισμός λύνει μεν την ανάγκη για επιστημονικές δημοσιεύσεις, δεν λύνει όμως τα μεγάλα επιστημονικά ερωτήματα. Θα πρέπει για παράδειγμα, να λαμβάνεται υπόψη επιπροσθέτως, η αρχική χωρίς κριτική στάση προσχώρησή τους στα κυρίαρχα παραδείγματα του κάθε κλάδου και της κάθε εποχής. Δίκιο έχουν ειδάλως δεν θα έκαναν «επιστημονική» κριτική. Δεν φταίνει μόνο τα γηρατειά λοιπόν, αλλά φταίνει και η αρχική τους άκρατη προσχώρηση ως οπαδών στη θετική επιστήμη. Με αυτήν την έννοια, είναι σχεδόν διδακτικό το δοκίμιο του σεβαστού ιατροδιδασκάλου Κ.Δ. Γαρδίκια, Η έννοια της Νόσου στον άνθρωπο, που κλείνει τον τόμο. Αγαπητέ κύριε Γαρδίκια, δεν είναι μόνο το χάος που επικρατεί στην ψυχιατρική που μας θέτει το πρόβλημα της νόσου. Είναι η ψευδαισθησιακή πεποίθηση ότι κάτι μπορεί να αλλάξει στα ανθρώπινα, όταν η «επιστήμη» δεν θα ονομάζει πια τη ψυχική νόσο μελαγχολία αλλά θα μιλάει για τη νόσο των υποδοχέων της σεροτονίνης.

Φαντάζομαι να συμφωνείτε μαζί μου πως η ρομαντική νόσος των γυμνών σπογγαλειών του Σκεύου Ζερβού δεν περιέγραψε ποτέ την αιμοδυναμική και τη σχέση της βαρύτητας με τους ζώντες οργανισμούς, αλλά κατέγραψε μόνον τα φαινόμενα που μπορεί να θεωρούνται αιτίες υπό κάποιες συνθήκες. Αυτές οι τελευταίες παρατηρήσεις υποδηλώνουν, για όποιον δεν κατάλαβε, ότι τα δύο αυτά βιβλία του Κώστα Κριμπά είναι δυο μείζονες πηγές γνώσης και απόλαυσης, μια πρόσκληση σε μια ευγενή συνάντηση.

* Ο Θανάσης Τζαβάρας είναι καθηγητής της Ιστορίας της Ψυχιατρικής στο Πανεπιστήμιο Αθηνών.